

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: E 149/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: EU, Tutkimus, Komission tiedonanto uudesta eurooppalaisesta tutkimusalueesta

Pyydettyinä lausuntona esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Suomen Akatemia kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien valtioneuvoston selvitystä komission tiedonannosta uudesta eurooppalaisesta tutkimusalueesta. Suomen Akatemia pitää tiedonantoa painotuksiltaan kannatettavana.

Akatemia pitää tärkeänä, että eurooppalaista tutkimusaluetta kehitetään ja syvennetään entisestään. Toimivalla eurooppalaisella tutkimusalueella on suuri merkitys alueen taloudellisen ja muun kehityksen sekä eurooppalaisten hyvinvoinnin kannalta. Alueen yhteistä strategiaa ja sen toimeenpanoa on kehitettävä siten, että se näyttäytyy selkeinä, yhdensuuntaisina toimenpiteinä, joihin jäsenmaat voivat sitoutua ja joiden hyödyt ovat ilmeisiä niin kansallisella kuin koko alueen tasolla.

Akatemia painottaa, että eurooppalaisen tutkimusalueen kehittämisen kärkenä tulee olla tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatu ja vaikuttavuus sekä tutkimusjärjestelmien, koulutuksen ja instituutioiden korkea taso. Vain laatuun panostamalla voidaan tutkimusaluetta kehittää kestäväällä tavalla. Matalamman tutkimus- ja innovaatiointensiteetin maiden tutkimusjärjestelmien kehittämiseksi näiden tulisi kohdentaa omia kansallisia panostuksiaan sekä tarvittaessa esimerkiksi rakennerahastoja ja samalla huolehtia siitä, että tutkimus- ja innovaatiotoimissa keskeisiä ovat laatuun ja vaikuttavuuteen liittyvät tavoitteet.

Tieteelliset läpimurrot ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus edellyttävät pitkäjänteisiä panostuksia korkeatasoiseen tutkimukseen, ja on tärkeää, että toimintaa tuetaan sekä

kansallisella että eurooppalaisella tasolla. Akatemia tukee tavoitteita lisätä eurooppalaisen tutkimusalueen tutkimus- ja innovaatiopanostuksia, jotta komission vuonna 2002 asettama

ja nyt toistama tavoite (EU:n tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot 3 % BKT:stä) saavutetaan. Akatemia kannattaa myös elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksen kohdentamista tutkimus- ja innovaatiotoimintaan, jota tarvitaan erityisesti etsittäessä ratkaisuja rajat ylittäviin ja globaaleihin haasteisiin.

Akatemia pitää myös yhteisiä tutkimusohjelmia ja eurooppalaisia kumppanuuksia tärkeinä uuden tiedon ja osaamisen sekä niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta. Yhteistyöverkostot ovat merkittäviä paitsi korkealaatuisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan ja vaikuttavuuden kannalta, myös eurooppalaisen osaamisen kehittämisen, tutkijoiden verkostoitumisen sekä eurooppalaisten tutkimusrahoittajien yhteistyön kannalta. Yhteisten toimintatapojen kehittäminen esimerkiksi arviointikäytäntöjen ja avoimen tieteen osalta ovat tärkeä osa eurooppalaisen tutkimusalueen kehittämistä.

Neuvoston päätelmien määritelmä eurooppalaiselle tutkimusalueelle painottaa laatua, vaikuttavuutta sekä toimijoiden ja tiedon vapaata liikkuvuutta. Akatemia tukee tätä määritelmää. Siksi toimenpiteissä on erityisesti huomioitava tutkimusalueelle ehdotetun neljännen strategisen tavoitteen mukaisesti eurooppalaisiin tutkimusinfrastruktuureihin, avoimen tieteen kysymyksiin ja tutkijaliikkuvuuteen liittyvät asiat.

Olemassa olevien tutkimusinfrastruktuurien tehokas hyödyntäminen ja kehittäminen sekä uusien, kansainvälisen tason tutkimusinfrastruktuurien yhteinen suunnittelu ja rakentaminen ovat keskeinen osa eurooppalaisen tutkimusalueen syventämistä. Akatemia tukee siksi Euroopan tutkimusinfrastruktuurien strategiafoorumin toiminnan sekä teknologiainfrastruktuurien kehittämistä. Akatemian näkemyksen mukaan EU:n tulee jatkossakin tukea vahvasti uusien tutkimusinfrastruktuurien rakentamista ja olemassa olevien kehittämistä. Tutkimusinfrastruktuurit tuovat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan merkittävää eurooppalaista lisäarvoa ja kasvattavat eurooppalaisen ja kansallisen tutkimusrahoituksen tieteellistä ja muuta vaikuttavuutta. Tätä vaikuttavuutta voidaan edelleen parantaa esimerkiksi kehittämällä olemassa olevia yhteistyömalleja entistä monimuotoisemman hyödynnettävyyden lisäämiseksi.

Akatemia tukee aktiivisia toimia tieteen avoimuuden edistämiseksi. Avoimen tieteen edistäminen voi parantaa tutkimuksen laadun lisäksi myös merkittävästi tutkimuksen hyödynnettävyyttä ja tutkimus- ja innovaatiotoimintaan tehtyjen panostusten vaikuttavuutta lisäämällä tutkimuksen toistettavuutta, luotettavuutta ja tehokkuutta. Avoimen tieteen edelleen kehittäminen lisää akateemisen maailman ja elinkeinoelämän

vuorovaikutusta ja tehostaa tutkimuksen ja innovoinnin tulosten siirtämistä talouteen komission esittämän kolmannen strategisen tavoitteen mukaisesti. Avoimen tieteen ja

digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntäminen voi myös luoda uudenlaisia tapoja kansalaisten tavoittamiseksi ja osallistamiseksi ja näin lisätä eurooppalaisen tutkimusalueen näkyvyyttä ja tunnettuutta neuvoston päätelmissä esitetyn tavoitteen mukaisesti.

Tutkijoiden avoimet työmarkkinat ja liikkuvuus eurooppalaisen tutkimusalueen sisällä, kansainvälisesti ja sektoreiden välillä on ensiarvoisen tärkeää tiedon ja osaamisen vapaan liikkumisen edistämiseksi sekä tutkimustoiminnan vahvistamiseksi tutkimusalueen kaikissa osissa, myös matalamman tutkimusintensiteetin maissa. Liikkuvuustavoitteen toteuttamisessa eurooppalaisen tutkimusalueen ja puiteohjelmien tutkijalähtöiset ohjelmat, erityisesti MSCA- ja ERC-ohjelmat, ovat keskeisiä ja välttämättömiä. Myös kansalliset panostukset tutkimusympäristöihin ja tutkimusjärjestelmiin ovat tärkeitä, sillä vain hyvät mahdollisuudet tehdä korkealaatuista tutkimusta houkuttelevat parhaita osaajia niin eurooppalaisen tutkimusalueen sisällä kuin kansainvälisesti. Liikkuvuutta on tuettava ja sen esteitä purettava myös tutkijaurien kehittymisen turvaamiseksi. Akatemia tukee ehdotettuja toimia tutkijanurien tukemiseksi.

Akatemia tukee komission ehdotuksen mukaista tavoitetta vahvistaa tutkimuksen ja korkeakoulutuksen yhteyksiä sekä sukupuolten tasa-arvoa. Eurooppalaisen korkeakoulualan ja eurooppalaisen tutkimusalueen synergiamahdollisuudet ovat ilmeisiä. Korkeakoulut ovat tutkimusalueen keskeisiä toimijoita ja koulutuksen jatkuva kehittäminen on korkeatasoisen ja innovatiivisen tutkimustoiminnan edellytys. Opiskelijaliikkuvuuden tukeminen myös erityisillä vaihto-ohjelmilla (esimerkiksi ERASMUS+) parantaa osaltaan tiedon ja osaamisen vapaata liikkumista ja näin suoraan ja välillisesti tutkimuksen laatua. Hyvät ja kansainväliset opiskelijat ovat edellytys sille, että tulevaisuuden Euroopassa on tasokas ja innovatiivinen tutkijakunta.

Akatemia tukee aktiivisia toimia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi eurooppalaisella tutkimusalueella. Tässä keskeistä ovat toiminnaltaan ja periaatteiltaan läpinäkyvät tutkimusjärjestelmät, joissa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä toiminnan läpileikkaavia periaatteita. Sukupuolten tasa-arvoa edistävien toimien tuloksia sekä muiden tutkimusalueen kehittämistoimenpiteiden sukupuolivaikutuksia on seurattava systemaattisesti.

Eurooppalaisen tutkimusalueen hallintorakenteen kehittämisen osalta Akatemia katsoo, että rakenteen tulee olla mahdollisimman yksinkertainen mutta samalla mahdollistaa vaikuttavat yhteistyön muodot. Seurantajärjestelmää tulee rakentaa siten, että sen avulla

SUOMEN AKATEMIA

voidaan oikea-aikaisesti ja sujuvasti seurata asetettujen tavoitteiden toteutumista erityisesti laadun ja vaikuttavuuden näkökulmasta.

Riitta Maijala
Ylijohtaja, tutkimus

Vera Mikkilä
Tiedeasiantuntija